

UCHWAŁA Nr XX/196/2016
RADY MIEJSKIEJ W OPOCZNIE

z dnia 26 kwietnia 2016 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Opoczno na lata 2016-2018

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2016r., poz. 446) oraz art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz. U. z 2015, poz. 332 ze zm.) Rada Miejska w Opocznie uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Gminny Program Wspierania Rodziny dla Gminy Opoczno na lata 2016-2018 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Opoczna.

§ 3. Traci moc uchwała Nr XXXII/330/13 Rady Miejskiej w Opocznie z dnia 27 czerwca 2013 r.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Opocznie

Grzegorz Wołąkiewicz

Załącznik do uchwały Nr XX/196/2016

Rady Miejskiej w Opocznie

z dnia 26 kwietnia 2016 r.

GMINNY PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA GMINY OPOCZNO NA LATA 2016-2018

Gminny Program Wspierania Rodziny został opracowany w związku z wejściem w życie od 1 stycznia 2012r. ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2015, poz.332 z późn. zm.).

Jego głównym założeniem jest utworzenie spójnego systemu wsparcia dzieci i rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w celu przywrócenia im zdolności do wypełniania tych funkcji, poprzez pracę z rodziną oraz zapewnienie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci. Realizowane w ramach Programu zadania koncentrować będą się nie tylko na dziecku, ale na całej rodzinie, również w sytuacjach, gdy dziecko umieszczone zostanie poza rodziną biologiczną, w celu odzyskania przez nią funkcji opiekuńczych.

Program będzie realizowany w szczególności w oparciu o następujące akty prawne:

- 1) ustawę z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015r. poz. 332 z późn. zm.);
- 2) ustawę z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015r., poz.163.);
- 3) ustawę z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.);
- 4) ustawę z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2012r., poz.1365, z późn. zm.);
- 5) ustawę z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2012r., poz. 124, z późn. zm.);
- 6) ustawę z dnia 11 lutego 2016r., o pomocy państwa w wychowaniu dzieci.

Rodzina jest to podstawowa jednostka społeczna wynikająca z przepisów prawa. Każda rodzina to odrębna jednostka. Powstaje poprzez połączenie dwóch osób, mężczyzny oraz kobiety świętym węzłem małżeńskim zawieranym w kościele lub w Urzędzie Stanu Cywilnego. Rodzina składa się najczęściej z rodziców oraz dzieci. Każda rodzina ma swoją historię, która jest węzłem przeszłości oraz przyszłości. Łączą ją więzy krwi ze swoimi przodkami. Zarówno w prawie rodzinnym, jak i kościelnym rodzina stanowi ważną jednostkę. Kościół uważa rodzinę za świętość. Aby ludzie mogli być uznani za rodzinę, musi ich łączyć pokrewieństwo. Pokrewieństwo może występować na kilku liniach, z dziećmi, z rodzicami, z dziadkami oraz dalszą rodziną. Zdarzają się rodziny, które tworzą się na mocy prawa sądowego, są to w szczególności rodzice, którzy chcą wychowywać dzieci będące sierotami lub pochodzące z domu dziecka. Występują także rodziny niepełne, w których jeden rodzic zastępuje oboje lub dzieci wychowuje ktoś z rodziny.

Rodzina jest naturalnym środowiskiem, w którym dziecko ma zapewnioną opiekę oraz zaspokojone swoje potrzeby. Prawidłowo funkcjonująca rodzina na pierwszy plan wysuwa szczęście i dobro dziecka, które jest powiązane ze szczęściem rodzicielskim i małżeńskim. Nie wszystkie rodziny jednak w sposób prawidłowy realizują swoje funkcje. Jeśli w rodzinie pojawiają się dysfunkcje spowodowane wieloma czynnikami, instytucje i służby zobligowane do wspierania rodziny, zobowiązane są do podjęcia na jej rzecz określonych działań. Często są to bardzo złożone i interdyscyplinarne rozwiązania.

Według ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej na jednostki samorządu terytorialnego nałożony został obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej. Obowiązek ten jednostki samorządu terytorialnego realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

Ustawa również dokonuje podziału kompetencji, w tym działań i zadań pomiędzy samorządami, który przedstawia się następująco:

GMINA	POWIAT	SAMORZĄD WOJEWÓDZKI
Profilaktyka - wspieranie rodziny	<ul style="list-style-type: none"> • Piecza zastępcza rodzinna i instytucjonalna • Usamodzielnienie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej • Adopcja 	
<ul style="list-style-type: none"> • Asystent rodziny • Placówki wsparcia dziennego • Rodziny wspierające • Inne podmioty lub instytucje działające na rzecz dziecka i rodziny 	<ul style="list-style-type: none"> • Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka • Placówki opiekuńczo-wychowawcze • Usamodzielnienie • Organizator rodzinnej pieczy zastępczej (Koordynator) • Rodziny pomocowe 	<ul style="list-style-type: none"> • Ośrodek adopcyjny • Regionalna placówka opiekuńczo terapeutyczna • Interwencyjny ośrodek preadopcyjny

Do zadań własnych samorządów gminnych należą:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
- 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
 - a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
 - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
 - c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
- 4) finansowanie:
 - a) podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
 - b) kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające;
- 5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- 6) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie;
- 7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy;
- 8) przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji o powstałych zaległościach z tytułu nie ponoszenia przez rodziców opłaty za pobyt dziecka w pieczy zastępczej, za okres dłuższy niż 12 miesięcy.

DIAGNOZA SYTUACJI RODZIN W GMINIE OPOCZNO

Rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi stanowią znaczną część klientów pomocy społecznej. Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z dysfunkcjami takimi jak: uzależnienia, przemoc domowa, zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych, problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich i zawodowych.

Pracownicy Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie podejmują szereg działań wytyczonych przez ustawy.

Działalność Ośrodka w tej dziedzinie jest duża i ciągle się rozwija dzięki profesjonalnie wykonywanej pracy socjalnej przez każdego pracownika socjalnego. Szczególną uwagę zwraca się na rodzinę i jej funkcjonowanie. Zadania ujęte w programie zmiierają w kierunku wspierania rodziny przeżywającej trudności celem przywrócenia zdolności do wypełniania prawidłowych ról społecznych.

W tabeli przedstawiono liczbę osób i rodzin korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie w 2015r.

Wyszczególnienie	LICZBA RODZIN OGÓŁEM	W TYM NA WSI	LICZBA OSÓB W RODZINACH
RODZINY OGÓŁEM	<u>979</u>	<u>339</u>	<u>2 833</u>
o liczbie osób			
1	<u>350</u>	<u>80</u>	<u>350</u>
2	<u>113</u>	<u>27</u>	<u>226</u>
3	<u>127</u>	<u>33</u>	<u>381</u>
4	<u>176</u>	<u>88</u>	<u>704</u>
5	<u>145</u>	<u>73</u>	<u>725</u>
6 i więcej	<u>68</u>	<u>38</u>	<u>447</u>
W tym rodziny z dziećmi	<u>516</u>	<u>241</u>	<u>2 180</u>
o liczbie dzieci			
1	<u>151</u>	<u>58</u>	<u>455</u>
2	<u>210</u>	<u>104</u>	<u>869</u>
3	<u>116</u>	<u>59</u>	<u>595</u>
4	<u>26</u>	<u>16</u>	<u>163</u>
5	<u>10</u>	<u>3</u>	<u>72</u>
6	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>9</u>
7 i więcej	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>17</u>
Rodziny niepełne - ogółem	<u>103</u>	<u>28</u>	<u>347</u>
o liczbie dzieci			
1	<u>43</u>	<u>14</u>	<u>107</u>
2	<u>40</u>	<u>9</u>	<u>140</u>
3	<u>17</u>	<u>5</u>	<u>80</u>
4 i więcej	<u>3</u>	<u>0</u>	<u>20</u>
Rodziny emerytów i rencistów ogółem	<u>147</u>	<u>34</u>	<u>343</u>
o liczbie osób			
1	<u>58</u>	<u>5</u>	<u>58</u>
2	<u>38</u>	<u>7</u>	<u>76</u>
3	<u>22</u>	<u>4</u>	<u>66</u>
4 i więcej	<u>29</u>	<u>18</u>	<u>143</u>

Poniżej przedstawione zostały powody przyznania pomocy społecznej rodzinom w 2015 r.

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Opocznie.

Powód pomocy	Liczba rodzin - ogółem	Liczba rodzin w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach
UBÓSTWO	<u>431</u>	<u>139</u>	<u>1 136</u>
SIEROCTWO	<u>2</u>	<u>0</u>	<u>2</u>
BEZDOMNOŚĆ	<u>32</u>	<u>3</u>	<u>33</u>
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA	<u>161</u>	<u>95</u>	<u>842</u>
W TYM: WIELODZIETNOŚĆ	<u>140</u>	<u>84</u>	<u>767</u>
BEZROBOCIE	<u>614</u>	<u>191</u>	<u>1 752</u>
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	<u>342</u>	<u>96</u>	<u>866</u>
DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA	<u>379</u>	<u>107</u>	<u>1005</u>
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO- WYCHOWAWCZYCH I PROWADZENIA GOSPODARSTWA DOMOWEGO - OGÓŁEM	<u>246</u>	<u>86</u>	<u>922</u>
W TYM RODZINY NIEPEŁNE	<u>117</u>	<u>24</u>	<u>363</u>
RODZINY WIELODZIETNE	<u>53</u>	<u>24</u>	<u>299</u>
PRZEMOC W RODZINIE	<u>13</u>	<u>3</u>	<u>44</u>
POTRZEBA OCHRONY OFIAR HANDLU LUDŹMI	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
ALKOHOLIZM	<u>53</u>	<u>8</u>	<u>104</u>
NARKOMANIA	<u>4</u>	<u>0</u>	<u>4</u>
TRUDNOŚĆ W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO ZWOLNIENIU Z ZAKŁADU KARNEGO	<u>18</u>	<u>1</u>	<u>21</u>
TRUDNOŚCI W INTEGRACJI OSÓB, KTÓRE OTRZYMAŁY STATUT UCHDŹCY LUB OCHRONĘ UZUPEŁNIAJĄCĄ	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
ZDARZENIE LOSOWE	<u>9</u>	<u>4</u>	<u>31</u>
SYTUACJA KRYZYSOWA	<u>7</u>	<u>2</u>	<u>18</u>
KŁĘSKA ŻYWIOŁOWA LUB EKOLOGICZNA	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>

NA DZIEŃ 31-12-2015

Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy pomoc w ramach wieloletniego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”. Program cieszy się dużą popularnością, propaguje zdrowe nawyki żywieniowe, jak również stanowi znaczącą pomoc dla rodziny.

PROGRAM „POMOC PAŃSTWA W ZAKRESIE DOŻYWIANIA”

W GMINIE OPOCZNO W ROKU 2015

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓLEM	W TYM NA WSI	DZIECI DO 7 ROKU ŻYCIA – OGÓLEM	W TYM NA WSI	UCZNIOWIE DO CZASU UKOŃCZENIA SZKOŁY PONADGIMNAZJALNEJ-OGÓLEM	W TYM NA WSI	POZOSTAŁE OSOBY OTRZYMUJĄCE POMOC NA PODST. ART 7 USTAWY O POMOCY SPOŁ.	W TYM NA WSI
LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POSIŁKU	911	431	169	89	624	346	157	22
PEŁNEGO OBIADU	799	325	118	41	539	265	157	22
JEDNEGO DANIA GORĄCEGO	305	293	73	68	237	230	0	0
MLEKA, BUŁKI/KANAPKI	0	0	0	0	0	0	0	0
LICZBA RODZIN	543	231	X	X	X	X	X	X
LICZBA OSÓB W RODZINACH	1921	952	X	X	X	X	X	X
LICZBA POSIŁKÓW	121 307	56 787	15 675	9 319	74 532	43 670	31 100	3 798
Z TEGO PEŁEN OBIAD	89875	26 505	8 327	2 449	50 448	20 258	31 100	3 798
JEDNO DANIE GORĄCE	31432	3 0282	7348	6870	2 4084	2 3412	0	0
MLEKO BUŁKA/KANAPKA	0	0	0	0	0	0	0	0

WSPARCIE RODZINY ZADANIEM GMINY

W procesie realizacji różnorodnych form wsparcia na rzecz rodziny problemowej, należy doceniać i konsekwentnie realizować zasadę podstawowej roli opiekuńczej i wychowawczej rodziny w rozwoju dziecka. Zamiast zastępować i wyręczać rodzinę w wypełnianiu jej roli, należy ją przede wszystkim wspierać i wspomagać, aby przywrócić jej prawidłowe funkcjonowanie. Należy budować system wspierania rodzin biologicznych oraz rozwijać rodzinne formy opieki zastępczej. Bardzo ważne zatem jest, aby wszystkie podmioty i instytucje uczestniczyły w procesie wspierania rodziny.

Wsparcie rodziny powinno być w miarę możliwości wczesne i mieć charakter profilaktyczny i ochronny. Priorytetem wspierania rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży oraz kształtowanie wartości i norm związanych z ich wychowaniem.

Działania profilaktyczne programu skierowane są przede wszystkim do rodzin wychowujących dzieci, a jednocześnie niewydolnych wychowawczo, dotkniętych przemocą, ubogich i zagrożonych ubóstwem, przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.

Rodzinie takiej zapewnia się wsparcie, które polega w szczególności na:

- 1) analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie;
- 2) wzmocnieniu roli i funkcji rodziny;
- 3) rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny;
- 4) podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny;
- 5) pomocy w integracji rodziny;
- 6) przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;
- 7) dążeniu do reintegracji rodziny.

Rodzina może otrzymać wsparcie przez działania tj. asystentów rodziny, placówek wsparcia dziennego, rodzin wspierających oraz innych podmiotów lub instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny.

Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka.

1. **Praca z rodziną** - ukierunkowana jest przede wszystkim na wspieranie więzi uczuciowych w rodzinie, pomoc w integrowaniu rodziny z otoczeniem, pomoc w odbudowywaniu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, neutralizowanie czynników negatywnie działających na dziecko. Praca z rodziną powinna być możliwie wcześnie podejmowana i prowadzona przez profesjonalnie przygotowaną kadrę. Praca z rodziną realizowana jest poprzez:

- 1) konsultacje i poradnictwo specjalistyczne;
- 2) terapię i mediacje;
- 3) usługi dla rodzin z dziećmi;
- 4) pomoc prawną, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego;
- 5) organizowania spotkań dla rodzin, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”.

2. **Pomoc rodzinie** - powinna opierać się na sprawnie prowadzonej komunikacji i informacji na rzecz dziecka i rodziny. Istotnym we wzmocnieniu systemu opieki nad dzieckiem jest budowanie w środowisku lokalnym systemu informacyjnego polegającego przede wszystkim na zgłaszaniu każdej niepokojącej informacji na temat dziecka do ośrodka pomocy społecznej.

Asystent rodziny jako forma bezpośredniej pracy z rodziną.

Rozwiązaniem wprowadzonym do systemu pomocy społecznej ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest funkcja asystenta rodziny. Asystent pełni inną rolę niż pracownik socjalny i zajmuje się wyłącznie pomocą i pracą z rodziną. Zadaniem asystenta jest być bliżej rodziny i jej problemów, a jego nienormowany, elastyczny czas pracy powinien być dostosowany do realnych potrzeb rodziny i jej rytmu życia. Jego rola polega na całościowym wspieraniu rodziny wychowującej dzieci, zagrożonej wykluczeniem społecznym, poprzez zmianę stosunku osób w rodzinie do własnej sprawczości, podniesienie ich samooceny, wzbudzenie wiary we własne siły. Ponadto pomaga on rodzinom dysfunkcyjnym, z małoletnimi dziećmi, w rozwiązywaniu problemów socjalnych, w tym w prowadzeniu gospodarstwa domowego, wykonywaniu najprostszych czynności, planowaniu wydatków, problemów wychowawczych i innych obowiązkach rodzicielskich. Celem pracy asystenta jest pomoc rodzinie w zachowaniu jej integralności, przeciwdziałanie konieczności umieszczenia dzieci w opiece zastępczej, poprzez pomoc w osiągnięciu przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej, umożliwiającej jej wychowanie dzieci.

W oparciu o ustawę z dnia 27.04.2012 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz niektórych innych ustaw została wprowadzona zmiana m.in. w przepisach Kodeksu Rodzinnego i opiekuńczego stanowiąca, iż Sąd może zobowiązać rodziców biologicznych, jak i samego małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny bądź realizowania innych form pracy z rodziną. Asystent rodziny kierowany jest do pracy tylko z tymi rodzinami, w których sytuacja dziecka małoletniego wymaga wsparcia zewnętrznego. Potrzeba podejmowanych przez niego działań pomocowych ustanie wraz z osiągnięciem przez rodzinę umiejętności samodzielnego, prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo –wychowawczych. Rola asystenta rodziny ma istotne znaczenie już na etapie profilaktyki. Jego zadaniem jest całościowe wspieranie rodzin wychowujących dzieci, zagrożonych różnymi dysfunkcjami.

Działania asystenta polegają na aktywnym wspieraniu rodziny, w której mają miejsce problemy trudne do pokonania przez tę rodzinę.

Asystent wspiera rodzinę poprzez konsultacje i działania o charakterze edukacyjnym w zakresie prawidłowego wychowania i opieki nad dziećmi (organizowanie czasu wolnego dzieciom, budowanie prawidłowych więzi między członkami rodziny, rozwijanie umiejętności wychowawczych), dbania o zdrowie (higiena, pielęgnacja, prawidłowe żywienie, w razie potrzeby leczenie i rehabilitacja), gospodarowania budżetem domowym (planowanie i monitorowanie wydatków), wykonywania prac na rzecz domu oraz ich podziału na członków rodziny (sprzątanie, zmywanie, gotowanie, remont), pozyskiwania usług na rzecz domu i rodziny (załatwienie spraw urzędowych, znalezienie pracy, kontakty ze służbą zdrowia), usamodzielniania się poprzez uzupełnianie wykształcenia i podjęcie pracy, a także dbałości o edukację i rozwój dzieci.

Intensywna praca asystenta z rodziną jest realizowana również w przypadku czasowego umieszczenia przez Sąd dziecka poza rodziną. Powinien on aktywnie uczestniczyć we wszystkich działaniach zmierzających do powrotu dziecka do rodziny.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej na jednego asystenta rodziny nie może przypadać więcej niż 15 rodzin.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Opcznie zatrudnia jednego asystenta rodziny, który prowadzi pracę z 14 rodzinami.

CEL GŁÓWNY PROGRAMU

Celem głównym Programu jest budowa zintegrowanego systemu wsparcia dla rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych oraz profilaktyka środowiska lokalnego w zakresie promowania społecznie pożądanego modelu rodziny.

CELE SZCZEGÓŁOWE

- 1) Stworzenie efektywnego systemu wsparcia rodzin;
- 2) Pozostawienie dzieci i młodzieży w środowisku zamieszkania;
- 3) Tworzenie warunków sprzyjających umacnianiu instytucji rodziny i jej integracji;
- 4) Współpraca z instytucjami, organizacjami pozarządowymi na rzecz dziecka i rodziny;
- 5) Wzmacnianie roli i funkcji rodziny;
- 6) Wsparcie w rozwijaniu umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodziny;
- 7) Podniesienie świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny;
- 8) Przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny;
- 9) Podejmowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych na rzecz rodziny;
- 10) Podejmowanie działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny naturalnej.

ADRESACI PROGRAMU

Rodziny wychowujące dzieci, dotknięte przemocą, problemem uzależnień, zagrożone ubóstwem, przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

ZADANIA I SPOSÓB REALIZACJI PROGRAMU

Realizacja Programu odbywać się będzie na zasadach współdziałania z jednostkami administracji rządowej, samorządowej, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny. Realizacja działań zawartych w Programie odbywać się będzie w sposób ciągły i systematyczny w ramach czasowych obowiązywania Programu, czyli w latach 2016-2018.

Zadania w zakresie realizacji programu oraz harmonogram zaplanowanych działań zawiera poniższa tabela.

Lp	Zadania	Działania	Termin realizacji	Realizatorzy	Wskaźniki	Przewidywany efekt działań
-----------	----------------	------------------	--------------------------	---------------------	------------------	-----------------------------------

1.	Prowadzenie działalności profilaktycznej sprzyjającej umacnianiu rodziny	<p>Udział w kampaniach i konferencjach promujących wartość rodziny, udział w programach profilaktycznych i edukacyjnych wspierających wychowanie dzieci i młodzieży, promocja i upowszechnianie wiedzy na temat praw dziecka – rozpowszechnianie ulotek, publikacji, prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w szczególności skierowanej do dzieci i młodzieży (nikotyna, alkohol, narkotyki) – spektakle teatralne, widowiska, koncerty, prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem, zamieszczanie artykułów w lokalnej prasie oraz na stronie internetowej, udostępnianie ulotek, plakatów.</p>	2016-2018	Urząd Miejski, szkoła (pedagodzy szkolni), Komenda Powiatowa Policji, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Miejski Dom Kultury, media lokalne, parafie z terenu gminy, organizacje pozarządowe	Liczba i rodzaj działań	Podniesienie świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, wypromowanie i wykreowanie pozytywnego obrazu rodziny
2.	Udzielanie wsparcia i pomocy rodzinom dysfunkcyjnym	<p>Diagnozowanie środowiska rodzinnego, praca socjalna z rodziną, wspieranie rodzin i dzieci w wypełnianiu podstawowych funkcji rodzinnych</p>	2016-2018	OPS, asystent rodziny, PCPR	Liczba rodzin objętych pomocą	Wzrost pozytywnych relacji dzieci i rodziców z rodzin przeżywających trudności poprzez wsparcie i edukację
		<p>Objęcie rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi asystenturą rodzinną</p>	2016-2018	OPS, asystent rodziny	Liczba asystentów rodziny Liczba rodzin objętych asystenturą rodzinną	Praca z rodziną prowadzona w miejscu zamieszkania podopiecznych w dni robocze i weekendy Pozostawienie dzieci w rodzinach biologicznych dzięki edukacji i wsparciu oraz

				pracy z rodziną asystenta rodziny
Wspieranie rodzin dotkniętych przemocą (procedura „Niebieska Karta”) działania na rzecz przeciwdziałania wzrostowi przemocy w rodzinie	2016-2018	Zespół Interdyscyplinarny działający przy OPS	Liczba “Niebieskich Kart” Liczba “Niebieskich Kart” w których procedura została zakończona	Poprawa funkcjonowania rodziny Zintegrowanie działań różnorodnych podmiotów na rzecz wspierania rodziny i jej członków
Wspieranie rodzin dotkniętych uzależnieniami, niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą – realizacja usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych	2016-2018	Poradnia Leczenia Uzależnień, OPS, kuratorzy sądowi, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, PCPR, placówki służby zdrowia, organizacje pozarządowe	Liczba rodzin objęta wsparciem	Zminimalizowanie wykluczenia społecznego rodziny i jej członków Zwiększenie aktywności organizacji i instytucji działających na rzecz rodziny
Specjalistyczne poradnictwo (psychologiczne, pedagogiczne, zawodowe, prawne)	2016-2018	PCPR, Powiatowy Urząd Pracy, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, placówki oświatowe	Liczba porad i konsultacji	Stworzenie skutecznego systemu rozwiązywania problemów rodziny
Organizowanie czasu wolnego dzieciom i młodzieży (kolonie, wycieczki, spotkania, imprezy)	2016-2018	TPD, świetlice środowiskowe, świetlice wiejskie, szkoły	Liczba świetlic Liczba uczestników w Liczba organizowanych form wypoczynku	Zajęcia pozalekcyjne wyjazdy rekreacyjne i imprezy integracyjne, udział w świetlicach
Udzielanie pomocy rzeczowej i finansowej (dożywianie dzieci w szkołach, zasiłki z pomocy społecznej, stypendia socjalne, wyprawki szkolne, dodatki mieszkaniowe)	2016-2018	OPS, Urząd Miejski	Liczba i forma udzielonej pomocy Liczba rodzin i dzieci w rodzinach objętych pomocą	Poprawa sytuacji rodziny poprzez wsparcie finansowe rzeczowe
Finansowanie kosztów	2016-2018	Urząd Miejski, OPS	Liczba dzieci	Zmniejszenie liczby dzieci

	pobytu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej i placówce opiekuńczo-wychowawczej			umieszczonych w poszczególnych formach pieczy zastępczej	pozostających w publicznych, całodobowych placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego
	Kursy, szkolenia, warsztaty dla pracowników instytucji wspierających rodzinę	2016-2018	OPS, Urząd Miejski, placówki oświatowe	Liczba szkoleń, kursów, warsztatów Liczba uczestników	Wzrost wiedzy pracowników w zakresie wspierania rodziny

ZAKRES WSPÓŁPRACY REALIZATORÓW PROGRAMU

Realizatorami Gminnego Programu Wspierania Rodziny na terenie miasta i gminy

Opoczno są:

- 1) Urząd Miejski w Opocznie;
- 2) Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie;
- 3) Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- 4) Placówki oświatowe i kulturalne.

Partnerzy:

- 1) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie;
- 2) Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Opocznie;
- 3) Kuratorzy sądowi;
- 4) Komenda Powiatowa Policji w Opocznie (dzielnicowi);
- 5) Psycholodzy i pedagodzy szkolni;
- 6) Placówki służby zdrowia z terenu gminy;
- 7) Poradnia Leczenia Uzależnień w Opocznie;
- 8) Powiatowy Urząd Pracy w Opocznie;
- 9) Parafie z terenu miasta i gminy;
- 10) Organizacje pozarządowe- fundacje;
- 11) Straż Miejska.

Współpraca pomiędzy instytucjami i podmiotami działającymi na rzecz dzieci i rodziny będzie realizowana poprzez następujące działania:

- 1) wspieranie lokalnych inicjatyw na rzecz rodziny w zakresie kreowania i upowszechniania pozytywnych wzorców funkcjonowania rodziny;
- 2) udzielanie pomocy i wsparcia w rozwiązywaniu problemów dotyczących rodzin zastępczych oraz rodzin zagrożonych kryzysem;
- 3) wykonywanie zadań o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym;
- 4) zapewnienie osobom uzależnionym i ich rodzinom oraz ofiarom przemocy w rodzinie dostępu do specjalistycznych form wsparcia;
- 5) organizowanie czasu wolnego oraz wspieranie alternatywnych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży;
- 6) zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i rodzinom na terenie miasta i gminy Opoczno;

- 7) realizacja programów profilaktycznych, edukacyjnych i wychowawczych;
- 8) wsparcie pedagogiczne dla rodziców i dzieci, pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych;
- 9) opieka i profilaktyka zdrowotna;
- 10) umożliwienie rodzinom skorzystania ze specjalistycznego wsparcia psychologicznego, prawnego, terapeutycznego.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie

Koordynator Gminnego Programu Wspierania Rodziny, wspiera wszystkie zapisane w nim działania na terenie miasta i gminy Opoczno.

Bezpośrednią pomocą rodzinom i osobom potrzebującym zajmują się pracownicy socjalni działający zgodnie z ustaloną rejonizacją. W ramach swoich kompetencji i zadań pracownicy socjalni:

- 1) przeprowadzają wywiady środowiskowe umożliwiające diagnozę sytuacji rodziny lub osoby;
- 2) przygotowują wszechstronny plan pomocy;
- 3) monitorują efekty podjętych działań;
- 4) pomagają w załatwianiu spraw urzędowych i innych ważnych spraw bytowych;
- 5) udzielają szeroko rozumianego poradnictwa, np. prawnego, psychologicznego lub wskazują miejsca gdzie można uzyskać taką pomoc;
- 6) udzielają informacji o przysługujących świadczeniach i formach pomocy;
- 7) w uzasadnionych przypadkach: udzielają pomocy finansowej w formie zasiłków stałych, okresowych, celowych, udzielają pomocy rzeczowej np. przekazanie odzieży, żywności;
- 8) informują o możliwościach uzyskania pomocy w środowisku lokalnym;
- 9) wskazują miejsca zajmujące się pomaganiem ofiarom przemocy domowej, w tym możliwości otrzymania schronienia;
- 10) w razie potrzeby zwracają się do Policji o podjęcie działań prewencyjnych wobec sprawcy;
- 11) w przypadku stwierdzenia bądź podejrzenia popełnienia przestępstwa powiadamiają organy ścigania;
- 12) współpracują z innymi instytucjami i organizacjami.

Pomocy rodzinom dysfunkcyjnym udziela także asystent rodziny, który poprzez swoje wsparcie w wypełnianiu podstawowych funkcji rodzinnych dąży do prawidłowego funkcjonowania rodzin w społeczeństwie.

Ośrodek Pomocy Społecznej wszystkim zainteresowanym i potrzebującym służy pomocą organizacyjną, merytoryczną i finansową.

Zgodnie z wytycznymi zawartymi w ustawie z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, które szczegółowo reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskiej Karty” z 13 września 2011r. na terenie miasta i gminy Opoczno w Ośrodku Pomocy Społecznej działa Zespół Interdyscyplinarnej, który zajmuje się: diagnozowaniem problemu przemocy w rodzinie, podejmuje działania w środowisku zagrożonym przemocą w celach zapobiegawczych bądź podejmuje interwencje w środowisku dotkniętym patologią. Zespół Interdyscyplinarnej opracowuje i realizuje indywidualne plany pomocy i inicjuje działania w stosunku do osób stosujących przemoc, doznających przemocy, a następnie monitoruje sytuację w tych rodzinach. Do zadań zespołu należy również dokumentowanie podejmowanych działań, a także ich efektów.

Korzyści z powstania Zespołu Interdyscyplinarnej:

- 1) szybszy przepływ informacji, lepsza diagnoza;
- 2) koordynacja działań;
- 3) zapobieganie powielaniu działań;

- 4) zapobieganie działań wykluczających się;
- 5) oszczędność czasu i energii;
- 6) zdobywanie wiedzy i doskonalenie umiejętności;
- 7) zwiększanie skuteczności w działaniach;
- 8) zmniejszenie poczucia pewności siebie i bezkarności sprawców przemocy;
- 9) zmniejszenie możliwości manipulacji;
- 10) możliwość uzyskania wieloaspektowej oferty pomocy w przezwyciężaniu trudnej sytuacji;
- 11) unikanie sprzecznych lub powielających się działań różnych specjalistów;
- 12) możliwość otrzymania bardziej zindywidualizowanej i adekwatnej pomocy.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie realizując zadania opisane w Gminnym Programie Wspierania Rodziny współpracuje z następującymi instytucjami:

Urząd Miejski w Opocznie

Obowiązek wprowadzenia Gminnego Programu Wspierania Rodziny spoczywa na samorządach lokalnych. Urząd Miejski ma zadanie wspierania wszelkich zadań przeciwdziałania niekorzystnym zjawiskom w rodzinach oraz pomocy dla rodzin na terenie gminy oraz świadczenie pomocą organizacyjną, merytoryczną i finansową.

Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych ma za zadanie prowadzenie działań przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym w gminie. Wykorzystując swoje doświadczenia organizacyjne Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych może być pomocna w zwalczaniu zjawisk dysfunkcyjnych, ponieważ ma największą – obok Ośrodka Pomocy Społecznej – wiedzę z zakresu problemów rodzin z terenu gminy.

Poradnia Leczenia Uzależnień w Opocznie

Poradnia prowadzi terapie odwykowe dla osób dotkniętych uzależnieniami oraz członków ich rodzin, obejmuje wsparciem psychologicznym osoby uzależnione i współuzależnione, realizuje specjalistyczną pomoc psychiatryczną. Poradnia współpracuje z instytucjami działającymi na rzecz rodziny, które niejednokrotnie kierują do niej osoby dotknięte problemem uzależnienia.

Powiatowy Urząd Pracy w Opocznie

Powiatowy Urząd Pracy ma za zadanie zwiększenie aktywności zawodowych osób bezrobotnych poprzez formy wsparcia takie jak doradztwo zawodowe, szkolenia kursy. Udziela pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu pracy, rejestruje bezrobotnych i poszukujących pracy, inicjuje organizuje i finansuje działania na rzecz aktywizacji bezrobotnych. PUP współpracuje z Ośrodkiem Pomocy Społecznej oraz innymi instytucjami w ramach pomocy rodzinom.

Placówki służby zdrowia

Służba zdrowia świadczy tzw. pierwszą pomoc dla osób chorych, uzależnionych doświadczających przemocy itp. Ma ona za zadanie reagować w chwili zauważenia najmniejszych nawet oznak dysfunkcji. Służba zdrowia włącza się w programy prowadzone przez szkoły, Ośrodek Pomocy Społecznej czy Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, a także współpracuje na tej płaszczyźnie z Policją.

Do najważniejszych zadań służby zdrowia w chwili stwierdzenia przemocy należy:

- 1) rozpoznanie sygnałów świadczących o występowaniu przemocy;
- 2) umiejętne przeprowadzenie rozmowy umożliwiającej rozpoznanie form przemocy i częstotliwości jej występowania;
- 3) poinformowanie ofiar o możliwościach szukania pomocy;

- 4) wystawienie zaświadczenia lekarskiego o stwierdzonych obrażeniach lub możliwości obdukcji;
- 5) w przypadku stwierdzenia takiej konieczności lub na prośbę poszkodowanych powiadomienie innych służb np. Ośrodka Pomocy Społecznej, Policji, Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- 6) w przypadku stwierdzenia podczas badania lub podejrzenia popełnienia przestępstwa powiadomienie organów ścigania.

Główne zadania służby zdrowia w chwili stwierdzenia lub wiedzy o uzależnieniu:

- 1) przeprowadzanie wstępnej diagnozy;
- 2) udzielenie informacji i wsparcia osobom dotkniętym alkoholizmem lub narkomanią;
- 3) kierowanie zdiagnozowanych osób do miejsc terapii.

Komenda Powiatowa Policji w Opocznie

Głównym zadaniem Policji jest interwencja w chwili zaistnienia problemu w rodzinie. Policja ma możliwość wkroczenia do domu po zgłoszeniu problemu, przywołanie tymczasowego porządku lub doprowadzenia do sytuacji, aby konfliktowy problem został usunięty. Ma możliwość kierowania spraw do wyższych instytucji, udzielania pomocy merytorycznej, prawnej oraz monitorowania wcześniej zgłoszonych przypadków (zapobieganie recydywie).

Ponadto Policja ma obowiązek udzielania pomocy instytucjom społecznym w interwencjach domowych lub egzekwowaniu prawa.

Działania chroniące ofiary przemocy domowej podejmowane przez policję zgodnie z obowiązującym prawem:

- 1) interwencja;
- 2) sporządzenie dokładnego opisu zdarzenia;
- 3) zatrzymanie sprawców przemocy domowej stwarzających w sposób oczywisty zagrożenie dla życia bądź zdrowia ofiar oraz mienia;
- 4) wszczęcie postępowania przygotowawczego przeciwko sprawcy przemocy w przypadku zgłoszenia lub stwierdzenia popełnienia przestępstwa;
- 5) zabezpieczenie dowodów popełnienia przestępstwa;
- 6) podjęcie działań prewencyjnych wobec sprawcy przemocy;
- 7) udzielenie informacji ofiarom o możliwości uzyskania pomocy.

Kuratorzy sądowi

Wykonują zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym związane z wykonywaniem orzeczeń sądu.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opocznie

Udziela pomocy i wsparcia w rozwiązywaniu problemów dotyczących rodzin zastępczych oraz rodzin zagrożonych kryzysem, zapewnia dzieciom pieczę zastępczą w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz udziela wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Opocznie

Umożliwia rodzinom z dziećmi skorzystanie ze specjalistycznego wsparcia psychologicznego, terapeutycznego i pedagogicznego.

Placówki oświatowe (pedagog szkolny, nauczyciele) i kulturalne

Placówki oświatowe na terenie gminy prowadzą aktywną działalność edukacyjną w celu eliminowanie dysfunkcji w środowisku szkolnym, poprzez obserwację i działania wychowawcze poszczególnych uczniów. Nauczyciele mają obowiązek monitorowania uczniów, zwracania uwagi na ich zachowanie, problemy itp. podczas lekcji, pomoc im metodami wychowawczymi, autorytetem, zainteresowaniem lub kierowanie ich do pedagoga szkolnego czy poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Szkoły uczestniczą w programach profilaktycznych i szkoleniach organizowanych w gminie.

Świetlice środowiskowe wspierają rodzinę w sprawowaniu jej podstawowych funkcji, pomoc w nauce, organizują czas wolny, rozwój zainteresowań, uzdolnień, organizują zabawę, zajęcia sportowe.

Parafie z terenu gminy

Parafie wspierają rodzinę poprzez działania ukierunkowane na rozwiązywanie problemów życia codziennego, właściwe funkcjonowanie rodziny, podkreślanie konieczności dbałości i szacunku w stosunku do osób w rodzinie, wystrzegania się zachowań agresywnych, przemocy fizycznej i psychicznej.

Organizacje pozarządowe

Informacja o działalności lokalnych organizacji pozarządowych jest dostępna w Urzędzie Miejskim lub w Ośrodku Pomocy Społecznej, w przychodniach, poradniach, szkole, Komendzie Powiatowej Policji, itp. Organizacje pozarządowe w ramach swojej działalności na rzecz wspierania rodziny oferują, m. in.:

- 1) pomoc psychologiczną, w grupie i kontakcie indywidualnym;
- 2) pomoc prawną;
- 3) pomoc socjalną;
- 4) grupy wsparcia;
- 5) grupy samopomocowe;
- 6) pomoc socjoterapeutyczną dla dzieci;
- 7) udział w prowadzeniu wywiadów środowiskowych;
- 8) udział w pracach zespołów pomagających ofiarom przemocy np. przy Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych czy Ośrodku Pomocy Społecznej;
- 9) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych i innych;
- 10) pomoc materialną;
- 11) pomoc w poszukiwaniu wsparcia.

ZASADY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Finansowanie programu odbywać się będzie ze środków:

- 1) budżetu Gminy Opoczno;
- 2) dotacji z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych;
- 3) dotacji z budżetu państwa na realizację zadań zleconych;
- 4) programów rządowych z zakresu wspierania rodziny.

Środki finansowe na realizację poszczególnych działań będą planowane na dany rok budżetowy w planie finansowym Ośrodka.

Na rok 2016 zaplanowano środki finansowe z budżetu Gminy Opoczno na realizację Gminnego Programu wspierania Rodziny w ogólnej kwocie 1.172.600,00 zł, w tym:

- a) wspieranie rodziny – asystent rodziny 79.600,00 zł,

- b) rodziny zastępcze – współfinansowanie pobytu dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej – 77.000,00 zł,
- c) współfinansowanie placówek wsparcia dziennego (świetlica środowiskowa) – 68.000,00 zł,
- d) program wieloletni „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (finansowanie 30 % wartości zadania) - 420.000,00 zł,
- e) stypendia szkolne (dofinansowanie 20 % zadania) – 50.000, 00 zł,
- f) zasiłki celowe dla rodzin w trudnej sytuacji życiowej i materialnej – 478.000,00 zł.

SPOSÓB MONITOROWANIA SYSTEMU

Program i jego poszczególne elementy podlegają stałemu, bieżącemu monitoringowi.

Monitorowanie Programu odbywać się będzie na podstawie corocznej sprawozdawczości z wykonania zadań realizowanych przez poszczególne podmioty tworzące Gminny Program Wspierania Rodziny.

Koordynatorem realizacji zadań Programu jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Opocznie. Zmiany w działaniach Programu i jego aktualizacje wprowadzać będzie Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej po zatwierdzeniu przez Burmistrza Opoczna.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Gminny Program Wspierania Rodziny zakłada tworzenie optymalnych warunków dla poprawy jakości życia dzieci i rodzin. Wsparcie rodziny będzie miało charakter profilaktyczny, ochronny, a rodzinie w pierwszej kolejności zostaną stworzone możliwości samodzielnego zmierzenia się ze swoimi problemami. Tylko wtedy można zwiększyć jej szanse na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku oraz wykorzystywanie własnej aktywności i wewnętrznego potencjału w celu zdobywania nowych umiejętności. Pomoc, którą oferuje Ośrodek Pomocy Społecznej będzie nakierowana w pierwszej kolejności na wykorzystywanie zasobów własnych rodziny, a wsparcie instytucjonalne będzie zapewnione w sytuacji, gdy rodzina będzie musiała się zmierzyć z problemami, których nie jest w stanie samodzielnie rozwiązać.

Opracowany program jest dokumentem, który może być weryfikowany i modyfikowany w niezbędnym zakresie ze względu na zmieniającą się rzeczywistość lub przepisy prawa.